

ФРАНЦУЗ-ЯКОВЕЦЬ ТЕТЯНА АНАТОЛІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
Івано-Франківський юридичний інститут,
завідувач кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного
права, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ БІКАМЕРАЛІЗМУ

Загальновизнане сучасною конституційно-правовою наукою розуміння бікамералізму є еволюцією конституційно-правових поглядів на місце та роль представницьких установ у системі органів державної влади. Історія правової юридичної думки нараховує вже не одне століття дослідження конституційно-правової теорії та практики бікамералізму, наявних його проблем, які доцільно позиціонувати з передовою світовою практикою і методологією, що має наукові обґрунтування. Увагу вчених, державних діячів та політиків усього світу протягом становлення й розвитку державності завжди привертало життєво важливі питання створення ефективних представницьких установ і відповідних їм конструкцій. Безперечно, оцінка відповідних думок, ідей, поглядів повинна враховувати історико-правові реалії. З конституційного погляду: «Конституційно-правова наука є певного роду системою знань, теорій та концепцій про конституційно-правову практику та відносини, що мають наукове обґрунтування. Вона вивчає дію конституційного права, закономірності його розвитку, реалізацію його норм, формує поради до практичного застосування щодо вдосконалення норм конституційного права та конституційно-правових відносин. Ці рекомендації базуються на досвіді, що накопичувався впродовж не одного століття та сучасному загальносвітовому досвіді щодо конституційно-правової теорії та практики» [1]. Виокремлюють наступні функції конституційно-правової науки: політичну, методологічну, ідеологічну, прогностичну, комунікативну, експертну [2].

Методологія науки є відповідним науковим поглядом про методи пізнання конституційно-правових реалій, їх теоретичного обґрунтування, вивчення і пізнання, що застосовуються у науці конституційного права. Наявність відповідних реальних впливів, як об'єктивних, так і суб'єктивних, є чинником, що впливає на зміни у методологічній базі. Методологія науки постає в якості значного потенціалу допомоги у культивуванні вирішення структурних питань розвитку конституційного процесу, сфер його спрямованості, напрямів державотворчої практики.

Зважаючи на питання глобалізаційних викликів, перед наукою конституційного права постають для вирішення непрості методологічні питання, що зумовлюються загальним станом і проблемами методології права. Сьогодні можемо констатувати тенденції до поширення методологічної невизначеності, еkleктизм, некритичне поверхневе запозичення низки методів та засобів інших наук поза межами їх

можливого використання у дослідженнях. Раціональна об'єктивність простежується й у непоодиноких проявах абстрактного, соціально беззмислового визначення державно-правових явищ, нерозбірливого цитування і посилання на концепції та норми, які досить часто на неналежному рівні перекладені з іноземної мови без застосування юридичної термінології та з належністю до різних правових систем.

Методологічні питання дослідження проблем конституційної теорії і практики бікамералізму сьогодні безпосередньо пов'язані з вирішенням проблем юридичної науки, ефективним використанням сучасного методологічного інструментарію для аналізу державно-правових процесів. Відповідно до сьогоденних реалій актуальним науковим питанням є питання ефективності функціонування інституту бікамералізму, що відповідатиме реальному напрямку руху до побудови надійного демократично розвиненого суспільства, пошуку дієвих підходів до розкриття сутності інституту бікамералізму, його ролі у сучасних процесах організації і розвитку суспільства, забезпечення та збереження демократичної спрямованості й досягнення політичної стабільності. Необхідно враховувати, що конституційний процес сьогодні знаходиться не в статичі, а є динамічним у силу різних об'єктивних і суб'єктивних факторів, а особливо в силу загрозливих викликів реальних глобалізаційних процесів, які є незворотними. Відповідно, використання діалектичного методу дослідження проблем і реалій конституційної теорії та практик бікамералізму не означає, що не повинні використовуватися й інші методи та інструментарії. Окрім того, аргументовано можна визначити як теоретичний, так і практичний бік оформлення понять і їх упорядкування. Теоретичний бік методології дослідження конституційної теорії і практики бікамералізму формується як теорія пізнання, гносеологія, що вивчає сутність пізнавального процесу, його зв'язків, емпіризм та раціоналізм. Значною мірою вона тяжіє до моделі ідеального знання, це відповідний алгоритм та програма, набір способів і прийомів щодо того, як досягти бажаної практичної мети й не погіршити проти істини або того, що ми вважаємо істинним знанням. Якість, успішність, ефективність методу перевіряються практикою, рішенням науково-практичних завдань, тобто пошуком принципів досягнення мети, що реалізуються у комплексі реальних справ та обставин.

Методологія ділиться на змістовну та формальну. У цьому аспекті, формальна методологія окреслює аналіз методів дослідження з розумінням логічної структури і підходів до побудови теоретичного знання, його істинності та аргументованості. Змістова методологія включає вивчення законів, теорій, структур і наукового знання, критеріїв науковості та системи використовуваних методів дослідження.

Варто враховувати різнобічні чинники, відмінність їхньої еволюції, і, відповідно, по-новому, з погляду новітніх тенденцій європейського та світового характеру оцінити значення матеріалістичної діалектики як методологічної основи науки конституційного права; з раціонального погляду та європейських міркувань і підходів, з урахуванням найрізно-

манітніших аспектів, збалансованості їх конструкцій, дещо з інших бачень оцінити історичні, соціологічні, порівняльно-правові та інші способи і методи дослідження конституційної науки.

У цьому контексті можна зазначити, що комплексна модель успішного демократичного парламентського устрою – бікамеральна модель, містить насамперед як єдину вимогу думку про прагнення балансу сил, влад (правильних мір, пропорційності, продуманості й мінімізації політичних криз, політичної корупції, запобігання роздільному управлінню, ефективній взаємодії законодавчої та виконавчої гілок влади) і т.д.

Не викликає сумнівів постулат, що “значимість бікамералізму визначається структурою розмежування повноважень і системою міжпалатного погодження протиріч. У межах структури розмежування повноважень, основним критерієм сили бікамералізму виступає співвідношення законодавчих прерогатив палат» [3].

З огляду на особливості дослідження бікамералізму його характерною ознакою є те, що даний феномен можна розглядати у декількох напрямках: правотворчому, науковому, організаційному. Ця тенденція властива також для наукової думки у напрямку дослідження інституту бікамералізму. Дослідження проблеми співвідношення демократії та інституту двопалатності у класичній і сучасній теорії виявляє дві конфронтуючі парадигми її інтерпретації. Однак, у сучасному політичному розвитку домінує “процесуальна” концепція, яка, як доведено, інтегрує демократію саме з бікамеральним типом парламентаризму, і виглядає вона більш переконливою [3]. Необхідно констатувати, що у переважній більшості дослідники, котрі звертаються до проблеми бікамералізму, стоять на позиціях класичної інституціоналістської чи неoinституціоналістської методології. Це обмежує можливості узагальнення даного феномену, з урахуванням багатогранності всіх його аспектів, інституціональних і функціональних характеристик. Попри наявні розходження у певних загальнотеоретичних аспектах, відповідні міркування і праці тих чи тих дослідників дають цінне підґрунтя для комплексного вивчення та узагальнення проблем бікамералізму. Скажімо, концептуальний підхід до осмислення проблем стосовно класифікації зв'язку форми держави і форми організації парламенту. «Більш поширеною теорією щодо класифікації зв'язку форми держави з застосуванням однієї з моделей організації парламенту є орієнтація на встановлення зв'язку між формою державного устрою та формою організації парламенту. У цьому сенсі, як правило, застосовується така формула: федеративній державі відповідає двопалатна модель парламенту, а унітарній – однопалатна» [4]. Прямої конституційної залежності між структурою парламенту і формою територіального устрою не існує. У даному контексті під кутом зору політичної заангажованості зустрічаються певні думки, які несуть за собою уявні побоювання, які, на наш погляд, продукуються з певним умислом.

Можна цілком погодились із твердженням, що «Як правило, бікамералізм забезпечує не тільки партійно-політичне представництво тери-

торіальних громад. Двопалатний парламент здатний також перешкоджати експансії популізму депутатської більшості нижньої палати та вузькопартійному узурпуванню урядових функцій. Можливість попередження популістських, а інколи і відверто авантюристичних рішень нижніх палат є далеко не останнім аргументом на користь бікамералізму» [5].

Вагомість впливу бікамералізму доцільно визначати з погляду ефективного впливу і формування такого типу влади, який буде здатний забезпечити та сприяти становленню та поширенню консенсусної демократії і розвиненого громадянського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Конституційне право України / Н. К.Шептала, Г. В. Задорожня. – Дніпропетровськ: ТОВ «Лізунов-Прес», 2012. – С. 46.
2. Конституційне право України: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Ю. М. Тодики, В. С. Жувравського. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2002. – С. 40.
3. Новіков М. М. Інституціональні виміри бікамеральних систем (порівняльний аналіз). Автореф. дис. канд. юр. наук 23.00.02. – 2008. – С. 19, 29.
4. Скрипнюк О. В. Двопалатний парламент як конституційна модель структурної організації вищого законодавчого органу влади // Міжнародне та конституційне право. № 2 (15). 2011. – С. 20.
5. Коліух В. Бікамералізм: європейська традиція та українські перспективи / В. Коліух // Політологічний вісник. Збірник наукових праць / Політологічний центр при Київському національному ун-ті ім. Т. Шевченка. – К.: Інтел, 2002. Вип. 61. С. 116-118.

Ключові слова: бікамералізм, методологія, проблеми теорії.

Ключевые слова: бикамерализм, методология, проблемы теории.

Key words: bicameralism, methodology, problems of theory.

БАТАН ЮРІЙ ДМИТРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри конституційного права,
аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК НОРМОТВОРЧІ ЗАПОБІЖНИКИ ПОРУШЕННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ

У науковій літературі наявні чимало поділів суб'єктів запобігання порушенням прав людини (переважно – суб'єктів запобігання злочинності). Зважаючи на це, варто прокоментувати принаймні один із найпоширеніших. У докторській дисертації 2018 року В. М. Бесчастного вказано, що «практично орієнтованою та такою, що відповідає рівням